

Jack Santino: *Signs of war and peace: social conflict and the use of public symbols in Northern Ireland*. New York: Palgrave, 2001 (ponatis 2002), 145 str.: ilustr.

Dr. Santino, ameriški folklorist, profesor popularne kulture in folkloristike v Ohio, ZDA, obravnava naravo in simboliko javnih prireditev v kontekstu severno-irskega konflikta in v luči popularne oz. ljudske estetike in tradicije, pri čemer prepleta etnografske, folkloristične in antropološke pristope, ki jim je podlaga večmesečno terensko delo v Bangorju pri Belfastu (1991–92, 1994). Knjiga se osredotoča na vlogo javnih prireditev na Severnem Irskem v zadnji četrtini 20. stoletja in osvetljuje značilnosti, dinamiko in tradicijo podobnih dogodkov tudi drugod po svetu (npr. parade na dan sv. Patrika v Bostonu, Massachusetts, spontana obeležja v spomin Lady Di v Londonu). Ob izredno provokativni predstavitvi po nekaj primerov javnih prireditev opozarja, da takšne prireditve niso samo simbolni izrazi identitete, pač pa tudi načini vojskovanja in sproščanja napetosti.

361

Delo je razčlenjeno v šest poglavij: *zgodovina, konflikt in javne prireditve na Severnem Irskem* (pomen, simboli vsakdanjega življenja, tegobna zgodovina, oblike javnih prireditev, izrazje, praznovanja in politika); *ritualne prireditve in predstavitve* (javne prireditve, geografija javnih prireditev na Severnem Irskem, Lambegov boben, zidovi); *simbolne sestavljanke* (sežig Lundyja, čas, prostor in konflikt, družbeni predpisi, kresovi, slavoloki, praporji); *rituali smrti in politika* (spontana obeležja, gestikulacija v političnih ritualih, glas pripovedovalcev, ljudske spominske proslave in personifikacija vojne); *konflikti* (nesovpadanje tradicij – kraljevsko nasproti popularnemu, praznična politika in politični festivali, odpor desnice, javni protesti in popularni stil na Severnem Irskem); *skupen stil in paradoksi* (karneval in karnevalsko, prazničnost, obrat in moč, koncepti tradicije, meja ali pregrada, razprava o rasi, ozemlje, človečnost). Vsako od njih ponuja perspektivo, ki pojasnjuje intenzivnost severno-irskih nasprotij, njihove izvore, motivacije in opravičila, a ne v luči političnih odločitev in akcije, pač pa v luči subjektivnih odločitev posameznikov, ki spregovorijo o vsakdanjih posledicah vojskovanja.

Kar je posebej pomembno in dobrodošlo tudi slovenskemu bralcu, so teoretski premisleki v zvezi z naravo in obliko javnih prireditev, spontanah obeležij, tradicijo, karnevalom idr. pojavi, ki jih Santino predstavi na način, kot jih obravnava sodobna ameriška folkloristika. Izbrane elemente javnih prireditev podrobno razčleni in obravnava kot samostojne entitete, hkrati pa jih predstavi tudi celovito, skupaj in v nujni povezavi z drugimi elementi. Na ta način bralec dobi podobo o njihovih mnogovrstnih pomenih pri različnih populacijskih skupinah pa tudi v posameznih sezonah (npr. sežig Lundyja, osovražene zgodovinske figure pri unionistih, se zgodi v drugi polovici decembra in se zato staplja z božično simboliko).

Pri oblikah javnih prireditev (angl. public display) izpostavlja tiste, ki se manifestirajo na zunanjih stenskih poslikavah ter poslikavah cestnih robnikov, v paradah, kresih, praznovanjih v koledarskem in življenjskem ciklu, priložnostnih praznovanjih kot npr. športnih zmagah, spontanah obeležjih s polaganjem cvetja,

fotografij idr. v spomin na prezgodaj umrle. Ne samo, da so to po Santinu medsebojno izključujoče se kategorije, pač pa tudi niso istovrstne analitične kategorije (npr. parada lahko obstaja samo kot parada, lahko pa je del večjega svečanega dogodka ali rituala). Na drugi strani so simbolično pomembne oblike lahko sestavni del drugih javnih prireditev (npr. zastave in glasbeni inštrumenti so lahko del parad, cvetje in spominski predmeti so del spontanih obeležij. Boben je lahko sestavni del parade, parada je sestavni del festivala).

362

Pri javnih prireditvah je pomembna tudi materialna kultura: obeležja, cvetje, spominski predmeti, pisma; parade, praporji, posebna oblačila, glasbeni inštrumenti; poslikani zidovi in obcestni kamni; zastave. Otipljivo in predmetno se uporablja tudi izven prazničnega konteksta (npr. ko zastavo izobesi nekdo, ki želi zdražiti soseda drugačnega političnega prepričanja), materializirani simboli, kombinirani z gibanjem (kot so parade, plesi, demonstracije), poskušajo učinkoviteje sporočiti, razodevati identitete, podpreti trditve, prestrašiti druge in izbojevati vseprežemajočo, a ne vedno nasilno bitko. Teatraličnost vsakdanjega življenja na Severnem Irskem se po Santinu najbolj izraža v paradah, grafitih, obredih smrti in v politiki.

Glavni kriteriji, po katerih Santino razvršča javne prireditve, so dopolnjujoče se dvojice kot npr. *proces* : *produkt*, *komemorativno* (spominsko) : *performativno* (prireditveno), *javno* : *zasebno*. Javne prireditve so lahko procesi ali produkti (parada je proces, poslikan zid je izdelek), ki ovrednotijo čas in poskušajo vrednotiti prostor. Santino opozarja, da so tako koledarske kot zgodovinske javne prireditve politizirane, enako velja za športne zmage. Spontana obeležja so zelo očitno komemorativna, so pa tudi performativna, igrana, so dejanja, ki izpolnijo nekaj družbenega. Performativnost spontanih obeležij je v tem, da tisti, ki jih postavljajo, želijo in upajo, da bodo z njimi vplivali na situacijo, na paravojaško in uradno nasilje. Poslikani zidovi in obcestni kamni opozarjajo na koledarska praznovanja, so performativni, praznovalni, komemorativni in propagandni (krepijo moralo, označujejo ozemlje z barvami britanske unionistične zastave ali irske republikanske tribarvne zastave). Lambegov boben je poseben primer. Kot inštrument je močno povezan s protestantsko »stvarjo«, toda tudi kadar ga ne uporabljajo na poletnih paradah, ampak samo na nepolitičnih bobnarskih tekmovanjih (ki se jih katoliki nočejo udeleževati), je njegova uporaba uradno sankcionirana. Tudi parade so komemorativne in performativne. Unionistični udeleženci parad trdijo, da je njihov glavni namen spominskost, prazničnost in tradicionalnost, toda divje demonstracije in upori med paradami v Portadownu pričajo, kako pomembno parade vplivajo na družbeno stvarnost, kako vsiljive in militantne znajo biti. Obredi prehoda so komemorativni, performativni in pogosto ne samo zasebni, pač pa javni (npr. po deključini opito bodočo nevesto do jutra privežejo na drog ali drevo, jo okrasijo z brivsko peno, praznimi konzervami ter trakci). Najbolj politizirani rituali življenjskega cikla so pogrebi, kjer paravojaške skupine, še posebej IRA, ilegalno izvajajo vojaške rituale za padle pripadnike na javnih mestih.

Omenjene aktivnosti in izdelki na različne načine posredujejo načine ritualizacije prostora, nianse religioznih delitev na protestantsko in katoliško,

političnih delitev na unionistično in nacionalistično in poskušajo dobiti bitke, vsaj v glavah njihovih udeležencev. Dobršen del bitk se na Severnem Irskem namreč ne izbojuje z naboji in bombami, pač pa skozi simbolno govorico javnih prireditev. Prostor, moč in pravica njegovega poimenovanja, prečkanja ter obeleževanja so pomembne sestavine vsakdanjega življenja na Severnem Irskem. Vse te mnogoglasne simbolne oblike pa tudi zahtevajo večglasno družbeno-kulturno pogojeno interpretacijo, ki je uspešno in navdušujoče berljivo, a hkrati pronicljivo uporabljena v Santinovi knjigi. Ni nepomembno, da so Santinove interpretacije plod etskoga pristopa; zunanji opazovalec – Američan, ki je prišel na teren z namenom preučevati koledarske šege, zlasti noč čarovnic, a so ga preplavile vizualne in druge oblike severno-irskega konflikta, je sledil svoji potrebi po podrobni raziskavi spreminjanja in inovacij tradicije v vseh njenih pojavnostih. Te spremembe je odlično ubesedil v jasni, pregledni, dinamični knjigi (mimogrede: s temi kvalitetami Jack Santino prepriča tudi kot profesor in govornik), ki ni preobložena z opombami. Santino navaja le tista dela iz ameriške folkloristike, evropske etnologije ter nekaterih sorodnih ved (vseh navedenih del je 83), ki jih neposredno citira, ne pa časopisnih člankov ali drugih virov, ki jih je tudi uporabljal pri sestavljanju zgodbe. Za boljšo preglednost je knjigi dodano tudi nepogrešljivo abecedno kazalo. Pomembno sporočilo, strnjeno v epilogu, pa je v spoznanju, da navedene javne prireditve morda lahko prisilijo politiko(e), da postanejo bolj osebni, da ne spregledajo oz. da upoštevajo posebne in individualne lastnosti družbene akcije in si s tem, kljub nasilju in bombam, morda pridobijo zaupanje prebivalcev.

Mojca Ramšak